

Christoph Gregor Müller, *Mehr als ein Prophet. Die Charakterzeichnung Johannes des Täufers im Lukanischen Erzählwerk*, w: *Herders Biblische Studien / Herder's Biblical Studies*, t. XXXI, Herder Verlag, Freiburg–Basel–Wien–Barcelona–Rom–New York 2001, ss. 395.

Założenia teoretyczno-literackie

W części I Gerard Genette i Shlomith Rimmon-Kenan przedstawiają mający swoje źródło w artyku model niezbędny w dokonywanej charakterystyce. Zwracają uwagę na bezpośrednią (omówienie cech) i pośrednią (relacjonowanie słów i czynów) charakterystykę w literaturze antycznej. Omówione szczegółowo struktury synkretyczne ukazują w nowym świetle postaci Jana Chrzciciela i Chrystusa.

Zdaniem Arystotelesa o charakterze człowieka świadczą jego imię, pochodzenie, czyny i słowa, stosunek do innych oraz jego styl życia, Teofrast natomiast główny nacisk w przedstawianiu kładzie na działanie i wypowiedzi.

Najpełniejszej charakterystyki dokonuje Plutarch, bezpośrednio poprzez nazwanie cech charakterystycznych, poprzez prezentację pośrednią, np. relacjonowanie czynów i przytaczanie wypowiedzi, przeciwstawienie innym postaciom lub też własną opinię.

Pojawiające się często w dyskusjach pytanie, dotyczące niezmienności charakteru w literaturze antycznej, znajduje odpowiedź w najnowszych badaniach potwierdzających tezę odmienną: o rozwoju i zmienności charakteru człowieka (dowodem liczne dzieła twórców antycznych).

Istotną rolę odgrywają historie okresu dzieciństwa (Izaak, Mojżesz, Samson, Samuel, Hiob, Henoch).

Synkretyzm w literaturze antycznej: greckiej i łacińskiej odnosił się do porównań i przeciwstażeń dotyczących różnych wielkości, np.: miast, krajów, epok, ustrojów państwowych, pór roku, roślin, zawodów czy osób. Synkretyzm Łukasza 1–2 opierał się na synkryzmie antycznym. Charakterystyka postaci dokonuje się nie tylko poprzez bezpośredni opis, np. charakterystyka rodziców Jana Chrzciciela, ale także przez pryzmat postaci Jezusa i przypisanych mu godności oraz odwołanie się do czynów i słów charakteryzowanego. Technika narracji to rozbudowany styl epizodyczny — krótkie sceny pojawiają się w obrębie większej całości. Podobnie jak u Plutarcha widoczny jest podwójny krąg odbiorców: słuchaczy względnie czytelników.

Portret Jana Chrzciciela u Łukasza

Omówione zostały fragmenty Ewangelii Łukasza i Dziejów Apostolskich, w których Jan Chrzciciel jest postacią centralną. Zwraca uwagę fakt, że kluczowe miejsca dzieła Łukasza mówią o Janie Chrzcicielu. Punkt ciężkości znajduje się w trzech pierwszych rozdziałach Ewangelii Łukasza. Ewangelia stawia na nowo pytanie o identyczność Jana Chrzciciela względnie jego stosunek do Jezusa z Nazaretu.

Już od pierwszych słów Ewangelii czytelnik buduje portret przedstawionej postaci i sukcesywnie go uzupełnia. Łukaszowa charakterystyka lub też obraz Jana objawia się w swej ogromnej różnorodności. Jednak lektura Ewangelii Łukasza nie powinna kończyć się wraz z jej ostatnimi słowami; omawiane wcześniej fragmenty Dziejów Apostolskich stanowią ważny przyczynek do uzupełnienia charakterystyki Jana Chrzciciela.

Teocentryzm w przedstawieniu tej postaci widać szczególnie wyraźnie w opowiadaniach o zapowiedzi jego narodzin i nadaniu mu imienia, które to imię „Jan” nadaje mu sam Bóg. Przez cały tekst

Ewangelii przewija się metoda synkretyczna. Jan i Jezus pojawiają się razem i są sobie przyporządkowani; dotyczy to zarówno historii z ich dzieciństwa, jak i publicznej działalności obu aż po ich śmierć i późniejsze oddziaływanie.

Użyte podczas zapowiedzi narodzenia Jana sformułowanie „w duchu i mocy Eliasza” (Łk 1,15) pozwala oczekiwać od niego cudów. Opowiada o nich jednak nie Jan, lecz Jezus. Łukasz przedstawiając życie Jezusa zwraca szczególną uwagę na dokonane przez niego uzdrowienia, cuda i wypędzenia demonów. Podobnie przedstawia czyny uczniów Jezusa.

Szereg tekstów pozwalających określić Jana jako proroka wziętych zostało ze Źródła Q. Dzieła greckiego pisarza Plutarcha żyjącego w tym samym czasie co Łukasz i porównywanego z nim w niniejszym opracowaniu służą przedstawieniu technik narracyjnych i charakterystyki u Łukasza na tle antycznej literatury biograficznej.

*Ks. Tomasz Hergesel
Elżbieta Kucharczyk*